

ỨNG DỤNG CÔNG NGHỆ TRONG PHÁT TRIỂN, TRAO ĐỔI TÀI NGUYÊN ĐIỆN TỬ CỦA THƯ VIỆN TRƯỜNG ĐẠI HỌC

TÔN QUANG ĐĂNG

Trung tâm TT-TV, Đại học Tiền Giang

Những thành tựu phát triển của khoa học và công nghệ thời gian qua đã tác động đến nhiều ngành nghề, đặc biệt thư viện các trường đại học, cao đẳng đã vận dụng công nghệ để thực hiện *tổ chức, phát triển, trao đổi nguồn tài nguyên điện tử - bước thay đổi lớn trong hoạt động*. Đây là việc làm cần thiết, quan trọng để đáp ứng ngày càng tốt hơn yêu cầu thông tin của người dùng tin trong và ngoài trường phục vụ đổi mới phương pháp dạy - học và nâng cao chất lượng đào tạo của từng trường theo mục tiêu chiến lược. Chính công nghệ đã mở ra nhiều cơ hội mới cho công việc nói trên nhằm giúp các thư viện hình thành kho tài nguyên thông tin chung trong hiện tại và tương lai phong phú, hấp dẫn. Như vậy từng thư viện cần phải có giải pháp, bước đi cụ thể để phát triển tài nguyên điện tử của thư viện mình và cùng trao đổi, chia sẻ chung nguồn tài nguyên này giữa các thư viện nói trên theo thỏa thuận chung.

I. Thực trạng của việc phát triển, trao đổi nguồn tài nguyên điện tử của thư viện trường đại học

*** Thực trạng**

Một số việc nổi bật khi thực hiện phát triển, trao đổi nguồn tài nguyên điện tử của các thư viện còn gặp phải như sau:

- Luật Sở hữu trí tuệ (quyền sở hữu tác giả) đã gây khó khăn trong việc liên kết chia sẻ tài nguyên điện tử;

- Quy mô đào tạo ngành, nghề của mỗi trường; quy mô tổ chức, cơ sở vật chất, hạ tầng CNTT, vốn tài liệu thư viện (bản in, bản đã số hóa) của mỗi trường khác nhau... nên việc hợp tác trao đổi nguồn tài nguyên điện tử bị hạn chế, gặp khó khăn (nguyên nhân chủ và khách quan);

- Chính sách phát triển thư viện ở mỗi trường khác nhau (trường thực hiện *mở* trong việc mượn, trả tài liệu in và trong sử dụng tài nguyên điện tử; có trường có thể trao đổi tài liệu qua cổng Z39.50 từ phần mềm quản trị thư viện nhưng một số trường khác lại không trao đổi được với nhiều nguyên nhân khác nhau,...);

- Nguồn tài nguyên điện tử của các trường có số, chất lượng phát triển không đều (có trường nguồn tài nguyên điện tử phong phú: cơ sở dữ liệu trực tuyến, tài liệu điện tử nội sinh và có trường thì nguồn tài nguyên hạn chế);

- Việc bồi dưỡng, tập huấn kiến thức cơ bản về công nghệ cho người làm công tác thư viện còn hạn chế nên ảnh hưởng đến việc phát triển, trao đổi nguồn tài liệu giữa các thư viện;

- Vị trí địa lý cũng là yếu tố cản trở việc trao đổi tài nguyên trong thư viện.

Thời gian qua, nhiều thư viện lớn trong hệ thống trường Đại học Quốc gia Hà Nội, Đại học Quốc gia TPHCM, Đại học Đà Nẵng, Đại học Cần Thơ, Đại học SP Kỹ thuật TPHCM, ĐH An Giang, Cao đẳng Thừa Thiên-Huế, ... đã nỗ lực nhiều và thành công trong việc phát triển, trao đổi chia sẻ tài nguyên điện tử. Tuy nhiên một số thư viện khác việc tổ chức, nguồn nhân lực, tài liệu, các dịch vụ thông tin và ứng dụng công nghệ trong hoạt động thư viện còn hạn chế so với nhu cầu hiện đại hóa thư viện như:

- Một số thư viện chưa trang bị đầy đủ trang thiết bị cần thiết để tổ chức phát triển tài nguyên điện tử, chưa hình thành các dịch vụ thông tin và làm cho người sử dụng gặp nhiều khó khăn trong việc khai thác nguồn tài nguyên;

- Chi phí chưa hợp lý và tính xác thực của nguồn thông tin thu thập khi người dùng tin đăng nhập vào nguồn tài nguyên được trao đổi;

- Hạn chế quyền đăng nhập vào nguồn tài nguyên được trao đổi, chia sẻ và dịch vụ phụ thuộc.

Vì thế đòi hỏi các thư viện nói trên cần phải xây dựng cơ sở hạ tầng, có kiến thức về lý thuyết và thực tiễn trong việc ứng dụng công nghệ để tạo sự thích nghi cùng thúc đẩy việc phát triển, trao đổi tài nguyên điện tử giữa của các thư viện đại học trong hiện tại và tương lai.

II. Giải pháp thực hiện việc phát triển, trao đổi nguồn tài nguyên điện tử của thư viện trường đại học

*** Định hướng chung:**

Với thực trạng đã nêu thì việc hợp tác phát triển, trao đổi chia sẻ tài nguyên trong các thư viện còn gặp khó khăn. Vì thế các cấp quản lý trực tiếp và gián tiếp của thư viện cần quan tâm những việc cụ thể như sau:

- *Đối với nhà quản lý của trường:* Cần xác định chức năng, nhiệm vụ của Thư viện như trong Điều lệ trường Đại học do Bộ GD-ĐT ban hành để đầu tư về nhân lực, tài lực, định vị các phòng chức năng, cơ sở vật chất, trang thiết bị cần thiết cho thư viện phát triển với mục đích nâng cao chất lượng giáo dục và đào tạo nhà trường tức là nâng cao số, chất lượng nguồn tài nguyên điện tử, năng lực và vận dụng công nghệ cho thư viện.

- *Đối với nhà quản lý thư viện:* Cần có nhận thức, tư duy mới về tổ chức, hoạt động thư viện đều hướng đến người dùng tin và xây dựng định hướng chiến lược là thư viện phù hợp với dây chuyền xử lý và phục vụ trong môi trường hiện đại và số hóa, kịp thời tham mưu cho nhà trường có những quyết sách trong phát triển thư viện (tài liệu nội sinh, cơ sở dữ liệu trực tuyến khác) theo hướng chuẩn hóa, hiện đại hóa, hợp tác và hội nhập trong phạm vi quốc gia và giữa các quốc gia; đẩy mạnh việc quan hệ để xây dựng tiềm lực, tăng cường cơ sở vật chất kỹ thuật, đào tạo người làm công tác thư viện bộ có điều kiện và khả năng hội nhập với thế giới;

- *Đối với viên chức thư viện-là lực lượng chủ chốt trong việc vận hành, quản lý và đổi mới thư viện* nên cần được bồi dưỡng nghiệp vụ, kiến thức công nghệ, nắm bắt được kỹ thuật tổ chức nguồn thông tin-tri thức và các phương tiện tìm tin hiện đại, có tinh thần tự học, không ngừng mở rộng kiến thức, kỹ năng và vận dụng cho hoạt động:

các dịch vụ thông tin, hợp tác phát triển, trao đổi tài nguyên. Ngoài ra, họ phải tham gia đào tạo người dùng tin, tạo điều kiện cho mọi người tiếp cận thông tin.

- *Đối với người dùng tin:* Tạo nhiều cơ hội cho người dùng tin được tiếp cận tới nguồn lực tài nguyên phong phú, đa dạng của thư viện và các thư viện khác trong mối liên kết đầy đủ, chính xác và được sử dụng dịch vụ đa dạng với giá trị gia tăng.

III. Giải pháp đề xuất cho việc phát triển, trao đổi chia sẻ tài nguyên điện tử của thư viện trường Đại học

Tùy theo quy mô tổ chức, cơ sở vật chất, hạ tầng công nghệ, vốn tài liệu thư viện của mỗi trường mà xây dựng thư viện số trong lòng thư viện truyền thống, hay nói cách khác xây dựng thư viện điện tử như một hình thức lai ghép giữa thư viện truyền thống (được quản trị bằng phần mềm chuyên dụng) và thư viện số. Do đó có thể lựa chọn một trong hai hướng hay có thể vận dụng cả hai hướng như sau:

1. Phần mềm mã nguồn mở

Một giải pháp quan trọng mà các thư viện cần nghĩ tới lúc này là tối ưu hóa chi phí mua phần mềm thư viện nhưng vẫn đảm bảo tốt các hoạt động khác. Việc sử dụng các phần mềm quản trị thư viện nguồn mở có thể tiết kiệm được chi phí mà Bộ Giáo dục và Đào tạo rất quan tâm về việc sử dụng phần mềm nguồn mở cho các cơ sở giáo dục. Trong phụ lục kèm theo TT số 08/2010/TT-BGDĐT ngày 01/03/2010 của Bộ GD&ĐT đã liệt kê danh sách các phần mềm nguồn mở được khuyến khích sử dụng trong ngành.

Một số phần mềm nguồn mở hỗ trợ công tác phát triển, trao đổi tài liệu:

- *Dspace* (<http://www.dspace.org>) - Phần mềm nguồn mở, hỗ trợ giải pháp xây dựng và phân phối các bộ sưu tập số hóa trên internet, đã được thư viện trường ĐH Đà Lạt sử dụng thành công và chia sẻ với nhiều trường khác;

- *Koha* (<http://koha-community.org>) - là hệ quản trị thư viện tích hợp, như phần mềm hiện đại, được phát triển bởi cộng đồng người làm thư viện trên thế giới.

- *Ứng dụng công nghệ Web 2.0* trong TV chủ yếu để cung cấp, quảng bá dịch vụ thư viện; giới thiệu, hướng dẫn và chia sẻ tìm tin, và thu thập ý kiến bạn đọc mà Trung tâm Học liệu, ĐH Cần Thơ; Trung tâm Học liệu, ĐH Đà Nẵng cùng các thư viện ĐH Quốc gia Hà Nội, ĐH An Giang, ĐH Hoa Sen TPHCM,... đã triển khai thành công và ĐH Cần Thơ đề xuất trang web mẫu ứng dụng Web 2.0 cho TV trường ĐH.

2. Phần mềm mua quyền sử dụng

- *Libol* (<http://www.tinhvan.com>)- Phần mềm quản lý thư viện điện tử và thư viện số;

- *ILib* (<http://estore.cmcsoft.com>) - Phần mềm quản lý thư viện điện tử tích hợp;

- *ExLibris* (<http://www.ted.com.vn>)- Phần mềm quản lý tài liệu in và tài liệu số;

- *Mua tài khoản cho người dùng tin* từ các công ty kinh doanh tài liệu số theo quy mô ngành đào tạo và người dùng tin của trường. Hình thức này đang được một số trường thực hiện.

III. Kết luận

Việc phát triển, trao đổi tài nguyên điện tử giữa các thư viện trường đại học mặc dù ít nhiều gặp khó khăn nhưng trong hiện tại và tương lai là rất cần thiết. Việc vận

dụng công nghệ để số hóa tài liệu nhằm phát triển, trao đổi nguồn tài nguyên giữa các thư viện Đại học trong nước mở ra một hướng đi mới của thư viện. Thời gian đầu có thể liên kết, trao đổi quy mô nhỏ các trường trong vùng, và sẽ mở rộng ra các trường vùng, miền khác nhau tạo kho tài nguyên ngày càng đa dạng, phong phú, có giá trị gia tăng. Hoạt động tích cực này, tạo điều kiện tốt nhất cho người dùng tin khai thác các nguồn tài nguyên thông tin nhanh chóng, xác thực cũng như đáp ứng cơ bản tiêu chí trong đánh giá, kiểm định chất lượng của trường và khẳng định “*Thư viện là trái tim của trường ĐH*”./.